

TRUNG TÂM GIÁO DỤC THIÊN NHIÊN

CÔNG TÁC XỬ LÝ TỘI PHẠM: VỀ ĐỘNG VẬT HOANG DÃ TẠI VIỆT NAM NĂM 2022

TỔNG QUAN

Báo cáo “Công tác xử lý tội phạm về động vật hoang dã tại Việt Nam” do Trung tâm Giáo dục Thiên nhiên (ENV) thực hiện hàng năm nhằm đánh giá hiệu quả xử lý các vụ án hình sự về động vật hoang dã (ĐVHD). Kết quả đưa ra trong báo cáo này được tổng hợp từ các vụ án hình sự về ĐVHD mà ENV ghi nhận trong năm 2022.

Kết quả phân tích dữ liệu của ENV trong gần 10 năm qua cho thấy các cơ quan tiến hành tố tụng đã áp dụng quan điểm nhất quán và hình phạt nghiêm khắc với các đối tượng phạm tội về ĐVHD, từ đó tăng cường tính răn đe, phòng ngừa loại tội phạm này. Mặc dù vậy, công tác đấu tranh với tội phạm về ĐVHD vẫn còn tồn tại một số thách thức nhất định. Đặc biệt, công tác điều tra, bắt giữ và xử lý các đối tượng cầm đầu các đường dây buôn bán ĐVHD cần được ưu tiên hàng đầu thay vì chỉ dừng lại ở việc bắt giữ và xử lý các đối tượng đóng vai trò thứ yếu. Việc điều tra chuyên sâu để xác định chủ các lô hàng bị bắt giữ tại các cảng cũng cần được ưu tiên. Ngoài ra, các cơ quan tố tụng nên xem xét áp dụng các quy định pháp luật về hoạt động rửa tiền, trốn thuế và gian lận để truy cứu

trách nhiệm hình sự những kẻ cầm đầu các đường dây buôn bán ĐVHD trái phép. Trong quá trình điều tra, các cơ quan chức năng nên mở rộng hợp tác với các cơ quan thực thi pháp luật trong và ngoài nước để thu thập thông tin và điều tra các đường dây buôn bán ĐVHD xuyên quốc gia.

Việc điều tra các đường dây buôn bán ĐVHD trái phép để xác định, bắt giữ và đưa những kẻ cầm đầu ra trước pháp luật sẽ có tác động lớn và có ảnh hưởng tích cực, lâu dài đối với công tác đấu tranh, ngăn chặn tình trạng buôn bán ĐVHD trái phép tại Việt Nam cũng như trên toàn cầu.

Báo cáo “**Công tác xử lý tội phạm về động vật hoang dã tại Việt Nam năm 2022**” của ENV được phân tích dựa trên **156** vụ án hình sự về ĐVHD phát hiện trong năm 2022 được ghi nhận trên Cơ sở dữ liệu vi phạm về ĐVHD của ENV và kết quả được so sánh với các số liệu từ năm 2014. Báo cáo này là minh chứng cho thấy hiệu quả của Bộ luật Hình sự 2015 (được sửa đổi, bổ sung năm 2017-“BLHS”) trong công tác xử lý tội phạm về ĐVHD kể từ thời điểm có hiệu lực thi hành vào năm 2018.

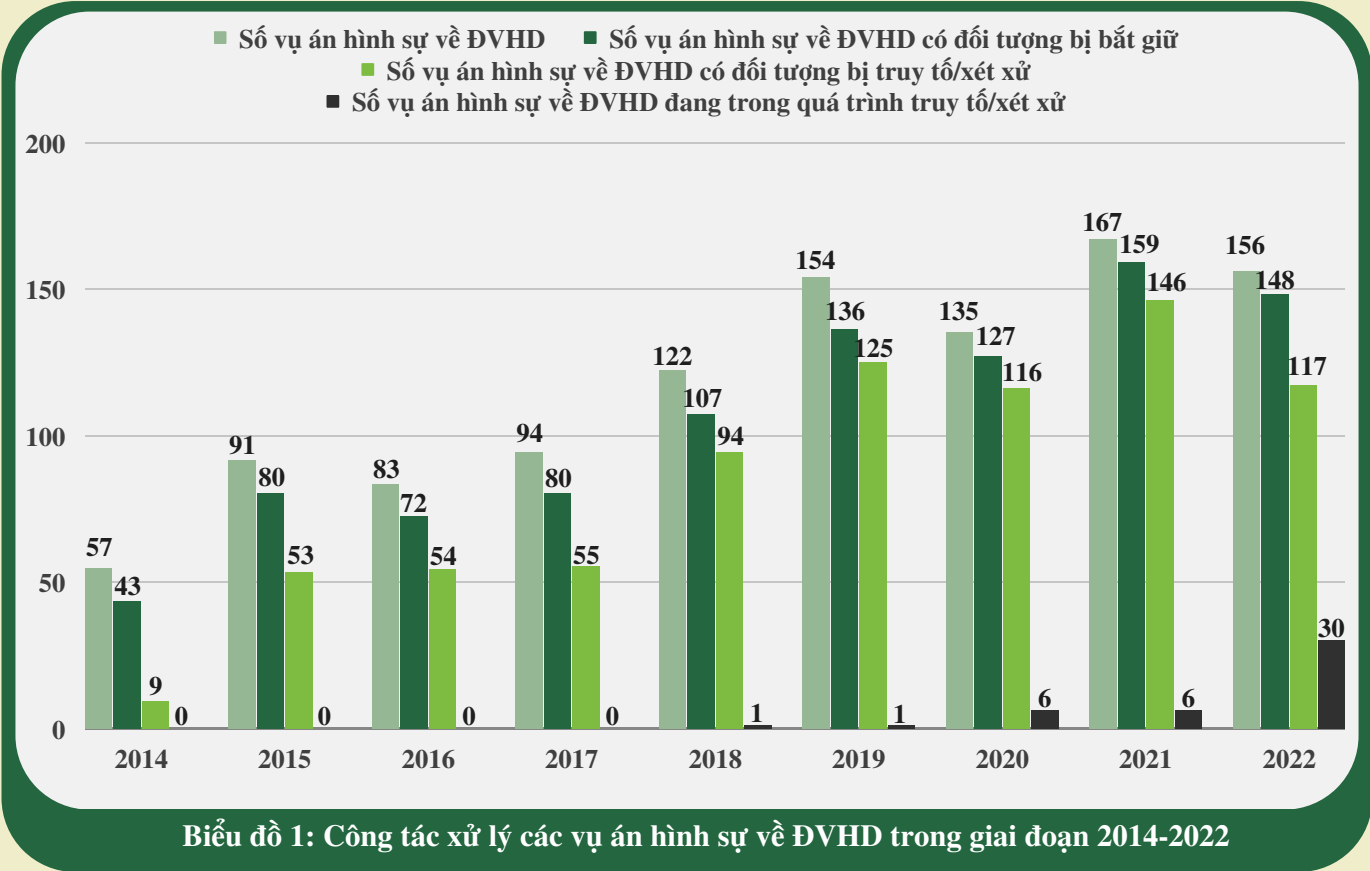

1

CÔNG TÁC XỬ LÝ CÁC VỤ ÁN HÌNH SỰ VỀ ĐỘNG VẬT HOANG DÃ NĂM 2022

Lưu ý: Các vụ án hình sự về ĐVHD được đánh giá trong báo cáo này là những vụ án buôn bán, vận chuyển, nuôi nhốt, tàng trữ trái phép cá thể, bộ phận hoặc sản phẩm ĐVHD - là tội phạm theo quy định của BLHS nhưng không bao gồm các vụ án mua bán nhỏ lẻ ĐVHD liên quan đến người tiêu dùng dù có yếu tố hình sự. Các vụ án được phân tích trong Mục này là các vụ án có thời điểm phát hiện vi phạm trong năm 2022 (hoạt động truy cứu trách nhiệm hình sự có thể xảy ra vào những năm sau đó).

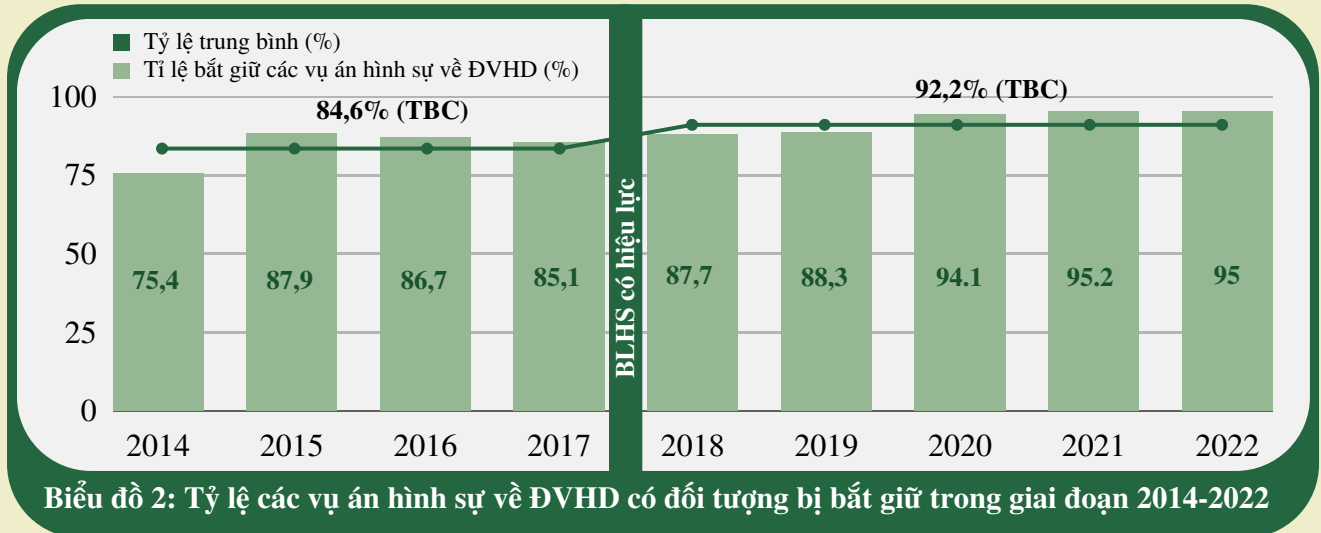
Hiệu quả công tác xử lý tội phạm về ĐVHD được đánh giá dựa trên số lượng các vụ án hình sự về ĐVHD có đối tượng bị bắt giữ và có đối tượng được đưa ra xét xử. Các số liệu này bao gồm cả các vụ án hình sự phát hiện trong năm 2022 vẫn đang trong quá trình truy tố/chờ xét xử. (Xem biểu đồ 1).

95% các vụ án hình sự về ĐVHD có đối tượng bị bắt giữ

Theo ENV ghi nhận, trong số **156** vụ án hình sự về ĐVHD xảy ra năm 2022, có tới **148** vụ án các cơ quan chức năng đã phát hiện và bắt giữ thành công đối tượng vi phạm (chiếm tỉ lệ **95%**). Trong giai đoạn 5 năm kể từ khi BLHS sửa đổi có hiệu lực vào năm 2018 (2018-2022), tỷ lệ các vụ án hình sự về ĐVHD có đối tượng phạm tội bị bắt giữ đã đạt **92,2%** so với tỷ lệ **84,6%** trong giai đoạn 2014-2017 (Biểu đồ 2).

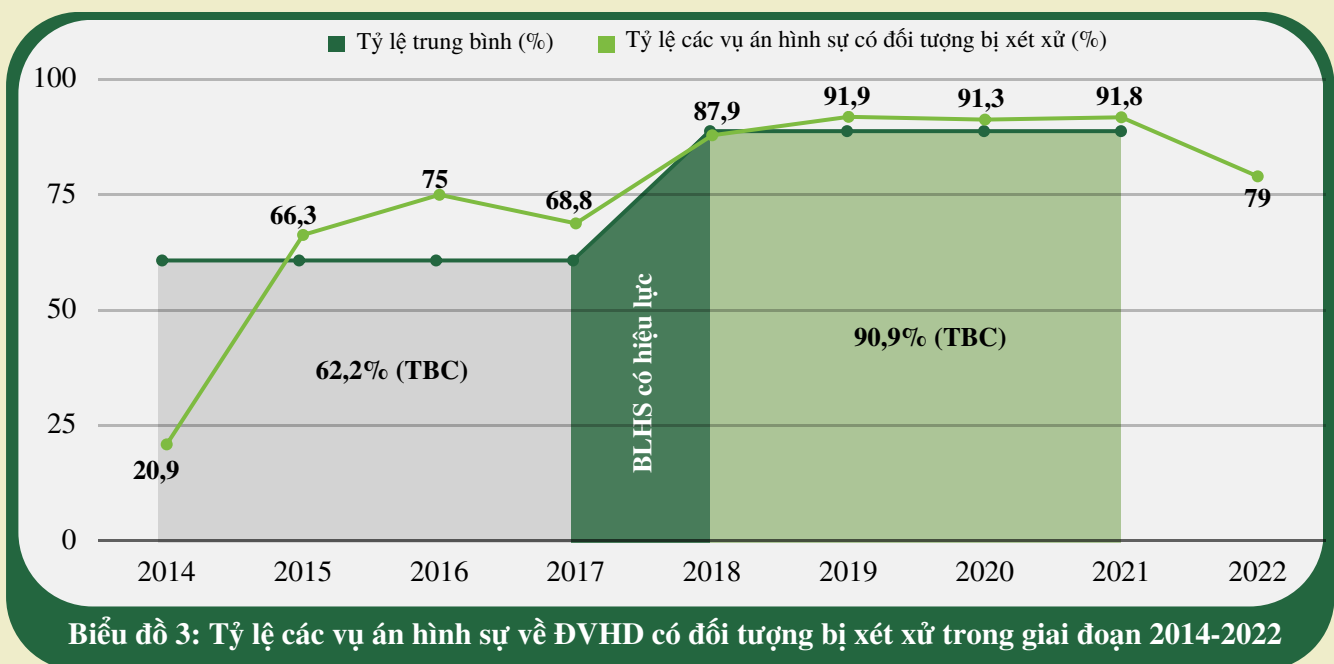
Biểu đồ 2: Tỷ lệ các vụ án hình sự về ĐVHD có đối tượng bị bắt giữ trong giai đoạn 2014-2022

79% các vụ án hình sự về ĐVHD có phát hiện đối tượng phạm tội đã được đưa ra xét xử

Trong số **148** vụ án có các đối tượng bị bắt giữ trong năm 2022, **117** vụ (chiếm tỉ lệ **79%**) có một hoặc nhiều đối tượng có liên quan đã bị đưa ra xét xử. Bên cạnh đó, tại thời điểm báo cáo này được xây dựng vào tháng 5/2023, vẫn còn **30** vụ án hình sự về ĐVHD phát hiện trong năm 2022 đang trong quá trình xử lý và chưa được đưa ra xét xử. ENV dự đoán tỉ lệ các vụ án hình sự về ĐVHD có đối tượng bị xét xử sẽ đạt ít nhất ở mức tương tự như năm 2021 khi những vụ án còn lại này được xử lý xong.

Trong 4 năm sau khi BLHS sửa đổi có hiệu lực (2018-2021), trung bình tỷ lệ các vụ án có đối tượng bị bắt giữ được đưa ra xét xử là **90,9%**. Ngược lại, tỷ lệ trung bình này trong vòng 4 năm trước khi BLHS có hiệu lực chỉ đạt ở mức **62,2%** (Biểu đồ 3).

Biểu đồ 3: Tỷ lệ các vụ án hình sự về ĐVHD có đối tượng bị xét xử trong giai đoạn 2014-2022

2

KẾT QUẢ CÁC VỤ ÁN HÌNH SỰ VỀ ĐỘNG VẬT HOANG DÃ ĐƯỢC ĐƯA RA XÉT XỬ TRONG NĂM 2022

Trong Mục 2 này, ENV phân tích kết quả của các vụ án hình sự về ĐVHD được đưa ra xét xử trong năm 2022 trong đó bao gồm cả những vụ án hình sự về ĐVHD được phát hiện trong giai đoạn trước.

HƠN 47% số vụ án có đối tượng chịu án tù giam

Tỷ lệ các vụ án có đối tượng bị áp dụng hình phạt tù giam trong năm 2022 là **47,5%**, tiếp tục giữ ở mức cao hơn **45%** kể từ sau khi Bộ luật Hình sự được sửa đổi, bổ sung.

3.01 NĂM là mức án tù trung bình ghi nhận trong năm 2022

Mức án tù trung bình trong năm 2022 cho một đối tượng phạm tội về ĐVHD là **3,01** năm.

Từ mức án tù trung bình cao nhất vào năm 2019 là **4,45** năm, mức án tù trung bình mỗi năm sau đó đang có xu hướng giảm dần. Tuy nhiên, mức án tù trung bình năm 2022 vẫn cao gấp đôi mức án tù trung bình là **1,2** năm ghi nhận vào năm 2017, thời điểm trước khi BLHS sửa đổi có hiệu lực.

14 năm tù vẫn là hình phạt cao nhất từng được ghi nhận đối với tội phạm về ĐVHD ở Việt Nam sau phiên tòa phúc thẩm xem xét kháng cáo của bị cáo.

Năm 2021, một đối tượng buôn bán ĐVHD đã bị Tòa án nhân dân thành phố Hà Nội tuyên phạt **14** năm tù về hành vi vận chuyển trái phép sừng tê giác từ Châu Phi về Việt Nam qua đường hàng không. Đối tượng đã kháng cáo xin giảm nhẹ hình phạt nhưng Tòa án nhân dân cấp cao tại Hà Nội không chấp nhận kháng cáo này **vào tháng 2 năm 2022**. Vì vậy, bản án **14** năm tù vẫn là hình phạt cao nhất từng được ghi nhận đối với tội phạm về ĐVHD tại Việt Nam, thể hiện xu hướng tích cực trong công tác xét xử tội phạm về ĐVHD cũng như quyết tâm của các cơ quan tiến hành tố tụng của Việt Nam trong nỗ lực ngăn chặn tình trạng buôn bán ĐVHD trái phép

Bảng 1: Hiệu quả công tác xét xử tội phạm về ĐVHD (tính theo thời điểm vụ án được đưa ra xét xử)

Năm	2017	BLHS có hiệu lực	2018	2019	2020	2021	2022
Số vụ án được đưa ra xét xử	64		63	95	120	139	158
Số vụ xét xử có đối tượng bị phạt tù (Không được hưởng án treo)	19		29	46	59	63	75
Tỷ lệ các vụ án áp dụng hình phạt tù (Không được hưởng án treo)	29,7%		46%	48,4%	49,2%	45,3%	47,5%
Số đối tượng bị áp dụng hình phạt tù (Không được hưởng án treo)	27		39	81	95	83	112
Mức hình phạt tù trung bình (theo năm)	1,21		3,08	4,45	4,09	3,64	3,01

Lưu ý: Số liệu các vụ án được đưa ra xét xử tại Bảng 1 sẽ có sự khác biệt với số liệu trong Biểu đồ 1 do Bảng 1 chỉ phản ánh các vụ án được xét xử trong một năm nhất định, bao gồm những vụ án được phát hiện trong giai đoạn trước đó.

Bảng 2. Một số bản án nghiêm khắc với tội phạm về ĐVHD năm 2022

Hồ sơ vụ án	Tòa án xét xử	Đối tượng	Hình phạt	Hành vi
14737	Tòa án nhân dân (TAND) cấp cao tại Hà Nội (xét xử phúc thẩm)	Đỗ Minh Toàn	14 năm	Vận chuyển trái phép 126,5 kg sừng tê giác từ Dubai về Việt Nam qua đường hàng không
12010	TAND cấp cao tại thành phố Hồ Chí Minh (xét xử phúc thẩm)	Trần Quý	13 năm	Buôn bán trái phép 114 cá thể tê tê Java và 278,5kg vảy tê tê
12010	TAND tỉnh Cà Mau (xét xử sơ thẩm sau giám đốc thẩm)	Nguyễn Hải Nam	12 năm	Vận chuyển trái phép 114 cá thể tê tê Java và 278,5kg vảy tê tê
21074	TAND thành phố Cẩm Phả (xét xử sơ thẩm)	Nguyễn Đức Trường	10 năm 6 tháng	Vận chuyển trái phép 33 cá thể rùa đầu to và 3 cá thể rùa hộp trán vàng miền Bắc
20106	TAND thành phố Hà Nội (xét xử phúc thẩm)	Nguyễn Chí Linh	10 năm 6 tháng	Buôn bán trái phép 17 cá thể rùa hộp trán vàng miền Trung
12010	TAND tỉnh Cà Mau (xét xử sơ thẩm sau giám đốc thẩm)	Lê Việt Lĩnh	10 năm	Vận chuyển trái phép 114 cá thể tê tê Java và 30 kg vảy tê tê Java
20547	TAND tỉnh Kon Tum (xét xử phúc thẩm)	Trần Văn Ngọc	10 năm	Vận chuyển trái phép 63 cá thể rùa đầu to
12562	TAND tỉnh Cà Mau (xét xử phúc thẩm)	Lê Văn Toàn	10 năm	Vận chuyển trái phép 12 cá thể vích đông lạnh
20106	TAND thành phố Hà Nội (xét xử phúc thẩm)	Đậu Quang Nam	9 năm 6 tháng	Vận chuyển trái phép 17 cá thể rùa hộp trán vàng miền Trung
22476	TAND thành phố Hà Nội (xét xử phúc thẩm)	Huỳnh Thị Gái	8 năm 3 tháng	Buôn bán trái phép 1 cá thể rùa hộp trán vàng miền Bắc, 13 cá thể rùa hộp trán vàng miền Nam, 2 cá thể rùa đầu to, và 10 cá thể rùa Trung bộ.
21295	TAND thành phố Hà Nội (xét xử sơ thẩm)	Phan Ngọc Định	8 năm	Vận chuyển trái phép 9,3 kg sừng tê giác qua đường hàng không
12562	TAND tỉnh Cà Mau (xét xử phúc thẩm)	Nguyễn Thị Dưa	8 năm	Vận chuyển trái phép 12 cá thể vích đông lạnh
17777	TAND thành phố Hà Nội (xét xử sơ thẩm)	Nguyễn Thị Chính	7 năm	Buôn bán trái phép 984 kg vảy tê tê châu Phi
20457	TAND tỉnh Đắk Lắk (xét xử phúc thẩm)	Nguyễn Thanh Tùng	7 năm	Nuôi nhốt trái phép 14 cá thể kỳ đà vân
21295	TAND thành phố Hà Nội (xét xử sơ thẩm)	Lưu Văn Đạt	7 năm	Vận chuyển trái phép 9,3 kg sừng tê giác qua đường hàng không

ĐÁNH GIÁ CHUNG VÀ KHUYẾN NGHỊ

Năm 2022 đánh dấu **5** năm kể từ khi BLHS sửa đổi có hiệu lực vào năm 2018 – một bước tiến quan trọng trong cải cách pháp luật liên quan đến xử lý tội phạm về ĐVHD ở Việt Nam. BLHS sửa đổi đã tạo cơ sở pháp lý vững chắc hơn cho các cơ quan tiến hành tố tụng trong quá trình thực thi công tác điều tra, xử lý tội phạm về ĐVHD, từ đó gia tăng số vụ bắt giữ, xét xử và áp dụng hình phạt tù đối với loại tội phạm này kể từ năm 2018, đặc biệt khi đặt trong tương quan so sánh với giai đoạn trước đó.

Dữ liệu do ENV ghi nhận trong năm 2022 tiếp tục thể hiện những nỗ lực chung đáng khích lệ của các cơ quan chức năng trong công tác xử lý tội phạm về ĐVHD ở Việt Nam, với **95%** trên tổng số **156** vụ án hình sự về ĐVHD có đối tượng bị bắt giữ. Trên thực tế, tỉ lệ số vi phạm về ĐVHD các cơ quan chức năng đã phát hiện và bắt giữ thành công đối tượng vi phạm trong ba năm gần đây đều trên **90%** – một sự cải thiện rõ rệt so với số liệu được ghi nhận trước năm 2018.

Mặc dù việc áp dụng hình phạt với tội phạm về ĐVHD vẫn duy trì ở mức ổn định, với **47,5%** vụ án có đối tượng bị áp dụng hình phạt tù giam, mức án tù trung bình được áp dụng đối với loại tội phạm này trong năm 2022 có phần nhẹ hơn các năm trước, trung bình ở mức **3,01** năm tù. Theo ENV, việc duy trì mức án tù nghiêm khắc là điều cần thiết để khiến các đối tượng phạm tội phải cân nhắc trước khi thực hiện các hành vi vi phạm pháp luật liên quan đến ĐVHD có thể gây ra hậu quả nghiêm trọng cho đa dạng sinh học của nước nhà. Bản án **14** năm tù áp dụng với một đối tượng vận chuyển trái phép sừng tê giác phát hiện vào năm 2021 – bản án cao nhất với tội phạm về ĐVHD từng được ghi nhận từ trước đến nay tại Việt Nam là một trong những ví dụ nổi bật cho thấy các cơ quan tiến hành tố tụng đã áp dụng thành công pháp luật để trừng trị thích đáng các đối tượng thực hiện hành vi đe dọa đa dạng sinh học, đồng thời đảm bảo yếu tố răn đe với các đối tượng khác.

Một điểm đáng lưu ý nữa là mặc dù tổng số vụ bắt giữ và truy cứu trách nhiệm hình sự với tội phạm về ĐVHD đã tăng lên đáng kể sau khi BLHS sửa đổi có hiệu lực, tình trạng buôn lậu ĐVHD qua các cảng hàng không và cảng hàng hải vẫn chưa được giải quyết triệt để trong thời gian qua. Kể từ năm 2015, tổng cộng **34** vụ buôn bán ĐVHD đã được phát hiện tại các cảng biển ở Việt Nam với khoảng **80** tấn ngà voi, sừng tê giác và vảy tê tê bị tịch thu. Đáng tiếc là cho đến nay, mới chỉ có **3** đối tượng liên quan đến các hoạt động vận chuyển trái phép này bị kết án (một trong số các đối tượng mới bị kết án gần đây vào tháng 1/2023). Mặc dù các vụ bắt giữ tại khu vực cảng đã phần nào làm gián đoạn hoạt động vận chuyển trái phép ĐVHD, ENV tin rằng “chìa khóa” để triệt phá toàn bộ các đường dây buôn bán ĐVHD quy mô lớn nằm ở năng lực và sự quyết tâm của các cơ quan thực thi pháp luật trong việc đảm bảo bắt giữ những đối tượng cầm đầu, cũng như từ hiệu quả của các cơ quan tiến hành tố tụng trong việc xử phạt thích đáng những đối tượng này.

Nhìn chung, trong vòng 5 năm qua, các cơ quan chức năng và cơ quan tiến hành tố tụng đã thể hiện lập trường khá mạnh mẽ trong công tác xử lý tội phạm ĐVHD. Tuy nhiên, việc tập trung bắt giữ và truy cứu trách nhiệm hình sự những kẻ cầm đầu các đường dây buôn bán ĐVHD lớn xuyên quốc gia phải được đặt là ưu tiên hàng đầu trong giai đoạn hiện nay nhằm xóa bỏ vai trò của Việt Nam trong mạng lưới buôn bán ĐVHD trái phép toàn cầu. Các cơ quan có liên quan cần bắt đầu tận dụng thông tin từ các vụ bắt giữ lớn ở cảng và các khu vực khác để thu thập bằng chứng và xây dựng chuyên án với mục tiêu bắt giữ và xử lý nghiêm những đối tượng cầm đầu các đường dây buôn bán ĐVHD lớn.

ENV đề nghị các cơ quan liên quan tiếp tục giữ vững lập trường kiên định trong công tác xử lý tội phạm về ĐVHD và “giáng một đòn mạnh” cần thiết lên các đường dây buôn bán ĐVHD trái phép quy mô lớn để tiếp nối những thành quả đạt được cũng như xóa bỏ triệt để loại hình tội phạm đang làm ảnh hưởng đến hình ảnh quốc gia và đe dọa sự tồn tại của các loài ĐVHD có nguy cơ tuyệt chủng cao nhất trên thế giới.

TRUNG TÂM GIÁO DỤC THIÊN NHIÊN ENV

Được thành lập năm 2000, Trung tâm Giáo dục Thiên nhiên (ENV) là một trong những tổ chức đầu tiên tại Việt Nam chuyên sâu về lĩnh vực bảo tồn thiên nhiên và bảo vệ môi trường. ENV đấu tranh chống nạn buôn bán trái phép ĐVHD và hướng tới mục tiêu nâng cao nhận thức của cộng đồng về sự cần thiết phải bảo vệ thiên nhiên và các loài ĐVHD. Bằng các chiến lược mang tính sáng tạo và đổi mới, ENV mong muốn từng bước thay đổi thái độ và hành vi của cộng đồng, giảm thiểu nhu cầu tiêu thụ các sản phẩm từ ĐVHD. Bên cạnh đó, ENV cũng phối hợp chặt chẽ với các cơ quan chức năng nhằm tăng cường thể chế, chính sách và trực tiếp hỗ trợ các nỗ lực thực thi pháp luật trong công cuộc bảo vệ các loài ĐVHD đang bị đe dọa tại Việt Nam, trong khu vực và trên toàn thế giới.

LĨNH VỰC HOẠT ĐỘNG CỦA ENV

Từ năm 2007, ENV tập trung vào ba lĩnh vực trọng tâm mang tính chiến lược nhằm ngăn chặn hoạt động buôn bán ĐVHD trái phép bao gồm:

- Phối hợp chặt chẽ với các nhà hoạch định chính sách để tăng cường thể chế, khắc phục các lỗ hổng pháp luật, phát triển các chính sách hiệu quả và thúc đẩy quá trình ra quyết định có liên quan tới vấn đề bảo vệ ĐVHD.
- Tăng cường thực thi pháp luật thông qua việc hỗ trợ trực tiếp các cơ quan chức năng và khuyến khích sự tham gia tích cực của cộng đồng cùng chung tay ngăn chặn nạn buôn bán ĐVHD trái phép.
- Giảm thiểu nhu cầu tiêu thụ các sản phẩm từ ĐVHD thông qua các chiến dịch dài hạn nhằm thay đổi thái độ và hành vi của cộng đồng.

Địa chỉ: Phòng 1701 (Tầng 17), tòa nhà 17T5, Hoàng Đạo Thúy, Hà Nội

Điện thoại: 024 628 15424

Fax: 024 628 15423

Email: hotline.env@gmail.com

Website: www.thiennhien.org